

"Dasein"den "Varoluş"a İnsan: Karl Jaspers'in İnsan Görüşü*

 Yakup Yıldız**, Demet Ataş***

Atıf/©: Yıldız, Yakup, Ataş, Demet, "Dasein"den "Varoluş"a İnsan: Karl Jaspers'in İnsan Görüşü, Artuklu Akademi, 2020/7 (2), 389-416.

Öz: Dasein'den Varoluş'a İnsan başlıklı bu çalışma Karl Jaspers'in insana bakışını ve insanın kendilik bilincine ererek varoluşunu gerçekleştirinceye kadar geçen süreçleri konu edinmektedir. İnsanın kendi benliğine yönelmesi, varoluşunu kavraması ve varlığının bilincine ermesi varoluşa doğru giden bir süreçtir ve bu süreç kendi içinde hiyerarşik bir yapı arz eder. Jaspers insanın dasein, tin, ortak bilinç ve varoluş (existenz) olmak üzere birbirinden farklı dört tür var olma biçiminden söz eder. İnsan bu varlık düzeylerini tamamladıktan sonra existenz aşamasına gelir. Bu süreç, Jaspers'in varoluşu aydınlatan işaretler olarak isimlendirdiği; özgürlük, iletişim ve sınır durumlar gibi bazı özel işaretler sayesinde tamamlanır. Ancak insanın gerçek anlamda varoluş durumuna gelmesi ve kendini idrak etmesi ancak Aşkın Varlık sayesinde mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Dasein, Varoluş, İletişim, Sınır Durumlar, Aşkın Varlık.

Human From Dasein to Existenz: The Human View of Karl Jaspers

Citation/©: Yıldız, Yakup, Ataş, Demet, "Human From Dasein to Existenz: The Human View of Karl Jaspers Artuklu Akademi, 2020/7(2), 389-416.

Abstract: According to Jaspers, man's orientation to his own self, grasping his existence and becoming conscious of his existence is a process that goes towards existence and this process has a hierarchical structure in itself. Jaspers speaks of four different types of existence of man: dasein, spirit, collective consciousness and existenz. After completing these levels of existence, man comes to the stage of existenz. This process is completed by some special signs,

* Bu çalışma, "Demet Ataş, Karl Jaspers Felsefesinde Aşkın Varlık ve Varoluş İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019" başlıklı tez çalışmasından yararlanılarak üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, yakupyildiz@hotmail.com.

*** atadem65@gmail.com

such as freedom, communication, and border situations, which Jaspers has called signs that illuminate existence. However, it is only possible for a person to come to a true state of existence and to realize himself through the Transcendent Being. This study, titled Human from Dasein to Existanz, focuses on Karl Jaspers' view of human and the processes that pass until the person realizes his existence by reaching the self-consciousness.

Keywords: Dasein, Existence, Communication, Boundary States, Transcendent Being.

Giriş

Filozofların görüşleri yaşadığı çağdan ve toplumsal problemlerden bağımsız değildir. Jaspers'in insan hakkındaki görüşleri de yaşadığı çağın ve içinde bulunduğu toplumsal koşulların izlerini taşır. Onun yaşadığı dünya bilim ve tekniğin egemen olduğu, İkinci Dünya Savaşı'nın vuku bulduğu, Nazilerin Almanya'da iktidara geldiği ve bütün bunlara bağlı olarak insanın bir nesne olarak görüldüğü, ölümlerin, acıların arttığı, insan özgürlüğünün kısıtlandığı, kısacası insanın unutulduğu ve buhranın egemen olduğu bir dünyadır. İşte Jaspers'in insan hakkındaki fikirleri böylesi bir ortamda gelişmeye başlar. 1933'de Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP)'nin iktidara gelmesinden sonra Yahudi kökenli bilim adamları büyük güçlüklerle karşılaşmış, hatta ülkeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. Eşi Yahudi asıllı bir Alman olan Jaspers diğerleriyle aynı güçlükleri yaşamış, 1937'den itibaren ders vermesi ve yayın yapması yasaklanmıştır. Savaşın sonuna doğru eşinin Naziler tarafından sınır dışı edileceğini öğrenen Jaspers kendisi ve eşinin hayatına son vermek için hazırlıklar yapmış, fakat Amerikan askerlerinin Heidelberg'e girişiyle birlikte hayatta kalabilmiştir. Bu olayın onun düşünce dünyasında derin izler bıraktığı açıktır. Filozof yaşadığı olaylar sebebiyle kendi felsefesinde önemli bir yer tutan ölüm, acı çekme ve suç gibi sınır durumlarını bizzat gözlemlemiş ve yaşamıştır. Nitekim bu tecrübeler daha sonra onu kolektif suç ve kolektif sorumluluk gibi kavramlar üzerinde düşünmeye itecek, insanın varoluşu, inanç ve değerleri onun felsefesinin odak noktasını oluşturacaktır.¹

Siyasî olayların insanın varoluşunu olumsuz etkileyen yönlerinin yanı sıra, Jaspers insanın bilim ve araştırma konusu olarak ele alınmasına, yani nesneleştirilmesine de karşı çıkar, bu bakımdan onun felsefesi insan odaklı

¹ Jaspers'in siyasî görüşlerinin arka planı ve suçluluk konusundaki görüşlerini konu edinen bir çalışma için bkz. Örnek, Yusuf Mehmet, "Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers - Hannah Arendt", *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/10, (2017), 119-132.

bir felsefedir. Öte taraftan onun düşüncesinde insan, bilimin konusu yapılarak açıklanabilecek bir varlık değildir. Ona göre insan, ne bilim tarafından ele alınıp bilinebilecek bir konudur ne de karşıda duran ve kendisine yönelen bir nesnedir. Her bilimsel disiplin insanı konu edinerek ona yönelmekte, onun hakkında sınırlı da olsa birtakım bilgiler sunabilmektedir, ancak hiçbir bilimsel yaklaşım onunla ilgili bütüncül, mutlak bir bilgi sunabilme konusunda muktedir değildir.² Çünkü insan her zaman bilinenden çok daha fazlası olan bir varlıktır.³ Jaspers, genel ya da birey olarak insana dair bütüncül bir bilgiye sahip olmanın hiçbir zaman mümkün olamayacağı düşüncesindedir.⁴ Dolayısıyla insan hakkında yapılan hiçbir araştırma, onunla ilgili kesin ve bütüncül bir bilgi ortaya koyamaz. Aslında insan hakkındaki hiçbir araştırma, onunla ilgili bütüncül bilgiye erişerek onun varlığı konusunda kesin bilgiler edinebilmiş değildir. Çünkü insanla ilgili edinilen her bilgiyle birlikte edinilemeyen, gizil kalan bilgilerin varlığı ortaya çıkmaktadır. Ona dair bilinenler daima kendinde mevcut özelliklerle ilgilidir. Bu nedenle onu tanımlamak da bu özelliklerin biri ya da birkaçıyla sınırlı kalmaktadır. Sözelimi insan canlıdır, akıllıdır, sonludur, üretkendir, sahip olduğu dil dolayısıyla konuşandır vs. bunlar çoğaltılabilir, ancak bunların hiçbiri insanı tam anlamıyla ifade edemez.

Bununla birlikte Jaspers bilimin insana dair araştırmalarını ve bu araştırmalar sonucunda elde edilen verileri bütünüyle yok saymış değildir. O, bilimsel araştırmaların insanın sadece bir yönüne yönelik olduğunu ve sınırlı bir bilgi ortaya koyabileceğini savunur. Ona göre insanı bilgi konusu yaparak ona yönelen bütün araştırmalar onun sadece bedenine yöneliktir; hiçbir zaman varoluşsal yanına değildir. Bu nedenle onun nazarında kısmî bulgulara dayanan araştırmalarla insanın bütünsel bir şekilde idrak edilebileceğini söylemek, insanı yozlaştırmak ve asıl varlığından soyutlamak demektir.⁵

I. Kuşatıcı Varlık Olarak İnsan

Jaspers insanı Aşkın Varlık ve dünya ile birlikte bir *kuşatıcı varlık* olarak tanımlar. Felsefenin varlık konusunda sorulan "bu nedir?" sorusuyla

² Karl Jaspers, *Felsefe Konuşmaları: Felsefeye Giriş*, çev., Abdurrahman Aliy, (İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2018), 55.

³ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, çev., Mehmet Akalın, (İstanbul: Dergah Yayınları, 1981), 75.

⁴ Jaspers, *Felsefi İnanç*, çev., Akın Kanat, (İzmir: İlya Yayınevi, 2001), 58.

⁵ Jaspers, *Felsefi İnanç*, 58.

başladığını belirten Jaspers'e göre, dünyada gelip geçmekte olan pek çok varlık vardır. Dünyadaki bütün nesnelere, canlı-cansız bütün varlıklar, yani dünyada bulunan her şey vardır ve var olan bütün bu varlıklar gelip geçmektedirler. O halde soru şudur: Peki, bütün bu varlıklar gelip geçmekte ise her şeyi bir arada tutan, temellendiren ve her şeyin kaynağını teşkil eden asıl varlık nedir? Jaspers'e göre bu soruya verilen cevaplar felsefe tarihi kadar eski ve çeşitlidir. Söz gelimi felsefe tarihinde ilk filozof olarak kabul edilen Thales'in bu soruya cevabı "su" olmuştur. Çünkü ona göre her şeyin kaynağında su vardır ve her şey sudan meydana gelmiştir. Yine Thales'ten sonra, söz konusu kaynağı ateş, hava, ruh, belirsiz olan (apeiron), madde ve hatta atom şeklinde niteleyen birçok filozof olmuştur. Asıl varlığın ne olduğu ile ilgili verilen bu yanıtlar çerçevesinde her şey maddedir ve maddeden oluşmuştur diyen materyalizm, evrenin tamamının ruhla dolu canlı bir yapıda olduğunu iddia eden hillozoizm ve her şeyin ruhtan oluştuğunu, ruhtan vuku bulduğunu öne süren spiritüalizm gibi çeşitli dünya görüşleri ortaya çıkmıştır. Fakat Jaspers'e göre ortaya çıkan bu görüşlerin ve verilen bu cevapların hiçbirisi kendi ileri sürdüğü fikrin mutlak hakikat olduğunu kanıtlayamamıştır. Çünkü hiçbirinin düşüncesi mutlak hakikat olabilecek nitelikte değildir.⁶

Jaspers'e göre varlık hakkında öne sürülen bütün tezlerin ve tezlere bağlı olarak ortaya çıkan bütün bu açıklamaların ortak noktası; hepsinin de asıl varlığın ne olduğu sorusunu dünyada mevcut olan belirli bir varlığı esas alıp, ondan yola çıkarak açıklamaya çalışmaları ve böylece onu karşıda duran bir nesne, kendisine yönelinen bir konu olarak görüp bu şekilde anlamış olmalarıdır.⁷ Bu nedenle Jaspers'e göre verilen bu cevapların hiçbirisi asıl varlığın mahiyetini ortaya koyabilecek nitelikte değildir. Çünkü bunların tamamı mutlak olan asıl varlığı ortaya koyabilmek için yola çıkmakla birlikte, sürekli izafi olandan, yani varlığını ve var olmasını başka bir varlığa borçlu olan geçici varlıktan hareket ederek kendileriyle çelişirler ve bu şekilde de asıl varlıktan tamamen uzaklaşırlar. Dolayısıyla onların gerçek varlık dedikleri şey bilincin karşısında duran, bilincin yöneldiği bir konu olarak bütünüyle nesnel olanla sınırlı kalmaktadır.⁸

Düşüncemizin konusu olan ve kendisinden söz ettiğimiz, bizim dışımızda bulunan bir şey, bizim bir özne olarak kendisine yöneldiğimiz bir

⁶ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 44-45.

⁷ Jaspers, *Felsefe Konuşmaları*, 23-24.

⁸ Jaspers, *Felsefe Konuşmaları*, 23-24.

nesnedir. Öyle ki, düşüncemize konu yaptığımız her özne bile, kendisine yöneldiğimiz bir nesne olarak karşımızda durmaktadır. Dolayısıyla eğer, bizzat kendi varlığımızı kendi düşüncemize konu yaparsak, bu durumda biz hem düşünen bir özne hem de düşünülen bir nesne oluruz demektir. Böylece düşünce ya da bilinç, kendisini konu edindiği için özne, ancak kendisine konu olduğu, yani konu edilen olduğu için ise nesne olmuş olur. Jaspers, düşünen varlığın bu temel durumunu "özne-nesne kopuşu" olarak adlandırır. Ona göre uyanık ve bilinçli olduğumuz sürece bu durumun içinde bulunuruz. Kendimiz de dâhil olmak üzere, neyi nasıl düşünersek düşünelim düşündüğümüz şey, düşüncemizin konusu olması itibariyle daima nesnel bir konudur ve bu yüzden de biz daima bu kopuşun içinde bulunuruz. Diğer bir anlatımla düşüneceğimiz ya da düşüncemizin konusu olan şey, ister algılanabilen somut bir gerçeklik, ister matematiksel ifadeler gibi soyut idealar, isterse hayal ürünü olan ve var olması mümkün olmayan bir şey olsun, tamamı düşüncemizin yöneldiği bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Demek oluyor ki, somut soyut ne olursa olsun devamlı bir şeyleri düşüncemizin konusu yaparak onun hakkında düşünürüz ve bu nedenle de sürekli bu kopuşun içinde bulunuruz.⁹

Özne ile nesne arasındaki kopuşun her an mevcut olması varlığın bütünüyle ne sadece nesne ne de sadece özne olabildiğinin, aksine ikisi arasında vuku bulan bu kopuş sonucunda zuhur eden *kuşatıcı varlık* olduğunun ifadesidir.¹⁰ Jaspers'e göre eğer dünyada var olan görüntülere dikkat edip görünüş alanına çıkan olayları gözlemlersek, varlığın sonlu nesnelere ve dünyamızın içinde vuku bulan sınırlı olaylarda olmadığını, aksine onun var olan bütün nesnelere, vuku bulan bütün olayların ötesinde, özne-nesne kopuşunu aşan, kuşatıcı varlık olduğunu idrak ederiz.¹¹ O halde Jaspers'in kuşatıcı aslında Kant'ın *numen*¹² olarak adlandırdığı alan gibi her türlü fenomenin arkasında bulunan, hiçbir görüye sahip olmayan ve bu nedenle de nesnel bakışla bilinebilmekten tamamen uzak olan bir varlıktır.¹³

⁹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, çev., İsmet Zeki Eyüboğlu, (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 71-72.

¹⁰ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 45.

¹¹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 76.

¹² Kant, nesnel olarak düşünülebilen, somut bir gerçekliğe tekabül eden görüngüleri fenomenler, buna mukabil her türlü görülebilen somut gerçeklikten ve nesnel olandan uzak, sadece zihnin nesnelere olan ama yine de duyuşal olmayan bir sezgiyle verilebilen olanı ise *numenler* olarak adlandırır. Bkz. Immanuel Kant, *Arı Usun Eleştirisi*, çev., Aziz Yardımlı, (İstanbul: İdea Yayınevi, 1993), 159.

¹³ Frank Magill, *Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasiği*, çev. Vahap Mutal, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992), 70.

Jaspers'in kuşatıcı varlığı somut bir şekilde anlaşılabilir bir konu değildir. Kuşatıcı varlık hiçbir zaman nesnel varlık gibi kendisine yönelebileceğimiz açık seçik bir konu olmadığı için bilincimize daima karanlık olarak kalır. O ne bir konu olarak ele alınabilir ne de ona bir konu olarak yaklaşılabilir. Konu olarak ele alınmak kuşatıcı varlığın özüne tamamen aykırı bir durumdur. Çünkü onun nesnel bir şey gibi bilincimize konu olması ve doğrudan bilinmesi mümkün değildir, o sadece özne olarak ben ile konu olarak yöneldiğim nesne arasında vuku bulan kopuşla görünüşe çıkabilir. Bu nedenle kuşatıcı varlık daima görünenin arkasında durur ve gerçekleşen bu kopuş sayesinde kendisini göstererek görünüş alanına çıkar.¹⁴

Demek ki, özne-nesne kopuşu sonucunda ortaya çıkan *kuşatıcı varlık* daima düşünülmüş olmanın içinde kendini gösterir, fakat açık seçik bir biçimde bizzat kendisi olarak değil, varlığı çepeçevre kuşatan olarak kendini gösterir ve görünür.¹⁵ Diğer bir deyişle *kuşatıcı varlık* herhangi bir görüye sahip olmayan, ancak saf olarak düşünülebilen varlıktır.¹⁶ Onun diğer nesnelere gibi somut bir görüsü ya da varlığı söz konusu değildir. O sadece bir idedir. Bir ide olarak da sadece düşünülebilir. O halde *kuşatıcı varlığı* Jaspers'in *özne nesne kopuşu* şeklinde tasvir ettiği düşünme ediminde zuhur eden asıl varlık olarak tanımlamak mümkündür.

Jaspers, somut bir gerçekliğe sahip olmaktan ziyade, sadece birer ide olan dünya ve Aşkın Varlık ile birlikte insanı *kuşatıcı varlık* türleri olarak tasvir etmektedir. Bu anlamda Jaspers'in felsefesinde dünya ve Aşkın Varlık bizi kuşatan varlıklar iken, insan da bizi oluşturan ve kuşatan varlık türüdür. Aşkın Varlık kuşatanların kuşatanıdır, çünkü O, insan, dünya ve dünyanın içinde var olan her şeyi çepeçevre sarmaktadır. Dünya da insanı ve kendi içinde mevcut olan canlı-cansız bütün varlıkları kapsayan olması itibarıyla kuşatandır. Bununla birlikte insanın kuşatan olması, bizi kuşatmasından ileri gelmektedir.¹⁷

Diğer varoluşçu filozoflarda olduğu gibi Jaspers'in insan görüşünün temelinde de Kierkegaard'ın görüşlerinin olduğu açıktır. Kierkegaard bireyin hayatının akışı içerisinde yer alabileceği estetik, ahlakî ve dinî

¹⁴ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 72-77.

¹⁵ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 46.

¹⁶ H. Haluk Erdem, "Çepeçevre Kaplayan", *Felsefe Ansiklopedisi*, ed. Ahmet Cevizci, (Ankara: Ebabel Yayınları, 2005), III, 567.

¹⁷ Jaspers, *Felsefi İnanç*, 16-30.

varoluş tarzı olmak üzere üç varoluş evresinden söz ediyordu.¹⁸ Jaspers de benzer bir şekilde, insanın dasein, tin, ortak bilinç ve varoluş (existenz) olmak üzere birbirinden farklı dört türlü varolma biçiminden söz etmektedir. Dikkatle bakıldığında Jaspers'in saydığı bu evrelerin Kierkegaard'ın varoluş evrelerine tekabül ettiği görülür. Jaspers'e göre biz, dasein olarak kendi kendilerini ayakta tutan bireylerin çeşidi, ortak bilinç olarak düşünme öznesi, tin olarak yaratılmışlığımız sayesinde gösterilen şekil alanlarının hayali ve varoluş olarak ise, aşkınlıkla olan ilişkimizle öz benliğimize kavuşan kendimizizdir.¹⁹ *Dasein*, bilimlerin araştırma konusu; *ortak bilinç*, bilen ve tanıyan anlama yetisi; *tin*, yaşama yön veren idelerin taşıyıcısı ve *existenz* ya da *varoluş* ise bütün bu biçimlerden farklı olarak bilim ve araştırmanın konusu olamayan, anlama yetisi aracılığıyla da dile getirilemeyen kendi bilincinde olma halidir. Bu varlık biçimlerinin ilk üçü her insanda bulunan ve bütün insanlarda ortak olan nesnel özelliklerdir. Varoluş ise her bireyin kendine özgü varlık biçimi olarak her insanda tektir.²⁰

Jaspers'in insanın bir var olma biçimi olarak ifade ettiği dasein, Heidegger'in dasein dediği varolandan tamamen farklıdır. Heidegger'e göre dasein varoluştur, onun özü varoluşundadır. Çünkü varlığın anlamına ilişkin sorgulamada birincil olarak sorgulananın, dasein karakterindeki varolanın varlığının (Sein) anlamıdır. Bunun için Heidegger'de varlığın anlamına dair sorunun açık bir biçimde formüle edilebilmesi, öncelikle varolanın (dasein) kendi varlığı bakımından uygun biçimde açığa çıkartılması koşuluna bağlıdır.²¹ Bundan dolayı dasein hem varolan hem de varlıktır. Buna mukabil Heidegger daseini, ontiko-ontolojik bir varlık olarak varlığın anlam zeminine yerleştirir. Dolayısıyla Heidegger'in dasein, varlık veya hiçlik ile ilgili çözümlerinde kimi önermeler ontik olanla, kimi önermeler ise ontolojik olanla ilgili olmaktadır.²² Heidegger daseina varolan der ve onu mevcut-olan olarak nitelediği masa, ev, ağaç gibi nesnelere ayırır. Heidegger'in nazarında söz konusu bu nesnel varlıklar birer "mevcut-oluş"tur; oysa dasein varoluştur, o mevcut olan bütün varlıklardan farklı

¹⁸ Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi: Thalesten Baudrillarda*, (İstanbul: Say Yayınları, 2012), 937-945.

¹⁹ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, çev., Sedat Umran, (İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 1995), 51-52.

²⁰ Yusuf Mehmet Örnek, "Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers", *Türk Felsefe Araştırmalarında ve Üniversite Öğretiminde Alman Filozofları*, (Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 1986), 56.

²¹ Emin Çelebi, "Heidegger'in Hiçlik Çözümlemesine Varlık ve Zaman Çerçevesinde Bir Bakış", *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 6/1, (June 2016), 47-61.

²² Emin Çelebi, Heidegger ve Sartre'in Hiçlik Çözümlemeleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/2, (Aralık 2016), 39-50.

olarak kendini seçer, kazanır ya da kaybeder; onunla biz kendimiz oluruz, daseinin kendine konu ettiği varlık daima benimkidir.²³ Jaspers'in felsefesinde ise dasein, Heidegger'in dasein dediği varoluştan ziyade, mevcut-oluş olarak nitelediği nesnel olanın varlığına tekabül etmektedir. Çünkü Jaspers'e göre dasein, kendine dair düşünemeyen, bu yüzden de kendisi hakkında bilgisi olmayan, somut ve gerçek olan, nesnel gerçeklik demektir.²⁴

Jaspers nesnel olmayı, daseinin kendi varlığının bilincinde olmayan, nesnel olan, diğer varlıklarla ortak olan bir özelliği olarak niteler ve bizim ilk önce dasein olduğumuzu, dasein olduğumuz için de nesnel bir gerçeklik olarak var olduğumuzu öne sürer.²⁵ Dolayısıyla Jaspers'da dasein, dünya içinde olan, çevresine karşı tepkilerde bulunan, daha çok insanın nesnel yönüne tekabül eden ve bu nedenle de bilimsel araştırma konusu yapılarak bilinebilen insanın var olma boyutudur. Bu durumda iken henüz o kendi varlığının bilincine varmış değildir. O burada sadece kendisine yönelen bir konudur. Demek ki, dasein olması itibarıyla insan, evrenin bir parçası ve diğer nesnel arasında bulunan bir nesnedir aslında.²⁶ O halde insanın dasein boyutu için, Jaspers'in insanın bilime konu olan ve kendi bilincinde olmama, mahiyetini idrak edememe haline verdiği isimdir, demek mümkündür. Dolayısıyla Jaspers'in düşüncesinde bilimin insan hakkında edinebildiği sınırlı bilgi, tamamen onun dasein olma haliyle ilişkilidir.

Jaspers daseini ortaya çıkan, yok olan, nesnel bir zaman içinde başlangıcı ve sonu bulunan, bu bakımdan kendine özgü zamanı ve ortamı olan var olma tarzı olarak ifade eder. Dasein nesnel bir zaman ve mekâna tabi olarak doğar ve aynı şekilde ona tabi olarak yok olur. Onun bütün yapıp ettikleri bu iki durum içinde meydana gelir. O sadece bu iki durum içinde hareket eder ve davranışta bulanabilir; onun bu iki durum dışına çıkma gibi bir olasılığı söz konusu değildir.²⁷ Bu yüzden Jaspers'e göre aslında dasein, yokluktan gelen ve yine yokluğa giderek dağılan bir hayattır. Daseinin içinde bulunduğu zaman ve mekânda göstermiş olduğu eylemlerin tamamı güdü ve tutku kaynaklıdır, çünkü dasein güdüdür, tutkudur. O güdülerden ve tutkularından oluşan, onların toplamı olan bir varlıktır. Bu durumda o,

²³ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan H. Ökten, (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2011), 44-45.

²⁴ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 340.

²⁵ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 339.

²⁶ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 1147.

²⁷ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 341.

güdülerden ve tutkularından teşekkül eden insanın biyolojik yanına karşılık gelmekte, biyoloji biliminin bir araştırma nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Jaspers'e göre dasein, biyolojiye özgü nesnel bir gerçeklik şeklinde varlık gösterir.²⁸

Daseinin kendi varlığı konusundaki bilgisizliğine ve bilim tarafından bilebilirliğine mukabil, insanın bilinçli haline tekabül eden ortak bilinç, bilimi yapan, düşünen ve bilen yönümüzü ifade etmektedir. Burada insan, dasein olarak sadece diğer varlıklar gibi doğan, yaşayan ve yok olan bir varlık olmaktan çıkıp düşünen, araştıran ve bilen bir varlık olma vasfına erişmiştir. Dünya ve dünyadaki bütün var olanlar artık onun için birer araştırma nesnesi haline almıştır.²⁹ O, ortak bilinç olması itibarıyla bütün nesnelere düşünür ve nesnel olan her şeyi bilir.³⁰ Dolayısıyla insanın nesnel yönünün temsili olan ve kendisi üzerine hiçbir bilgisi bulunmayan daseini da bilir. Ancak onun bildikleri herkesçe bilinen, genel geçerlik arz eden bilimsel bilgilerdir. Yani ortak bilinç herkeste ortak olan, genel geçer bilgileri açığa çıkaran bir var olma halidir. Nitekim Jaspers ortak bilinci herkeste bir ve aynı olan gerçek bilinç olarak tasvir etmektedir. Bu bakımdan ona göre bu bilinç bir çoğunluğun rastlantısal özneliği şeklinde anlaşılmanın aksine, genel olanı ve genel geçerlik taşıyanı nesnel olarak kavrayan bir öznellik biçiminde anlaşılmalıdır.³¹

Çoğunluğun rastlantısal öznel bilinci, kişiden kişiye değişen ve böylece her kişide farklılık arz eden bir bilinçler yığındır. Dolayısıyla buradaki öznellik, her kişinin kendine özgü, bir diğerinden tamamen farklı ve bağımsız olan, kendi bireysel doğruları şeklinde tezahür etmektedir. Ancak genel geçer olanı nesnel bir tarzda kabul eden ortak bilinçteki öznellik, kişiden kişiye değişen kabullerden ziyade, farklı kişilerin ya da öznelerin nesnel olanı birlikte kabul ederek, onu genel geçer kılmak anlamında, ortak bir zeminde birleşmek demektir. Diğer bir ifadeyle ortak bilinç farklı öznelerin ortak kabulü niteliğindedir. Böylelikle ortak bilinç derken Jaspers, farklı bilinçsel içeriklerin bir toplamını kastetmekten ziyade, herkesin üzerinde hemfikir olduğu bir ve aynı doğruyu kastetmektedir. Bu yönüyle ortak bilinç, bütün bireylerin ortak akılsal olayıdır. O halde Jaspers'in ortak bilinç dediği şey, sadece tekil özneye ya da bir şahsa özgü

²⁸ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 343.

²⁹ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2014), 29.

³⁰ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 337.

³¹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 339.

olmayan, herkes için aynı geçerliliğe tekabül eden, yani genel geçer olan, nesnel kesinliği konu edinen bilinçtir.³² Böylece burada insan kendi mahiyeti hakkında bilgi sahibi olmanın aksine, daha çok nesnel karakteri haiz olan, herkesin bildiğini bilmektedir. Bu düzeyde o, henüz kendisi değil, aslında herkeştir. Ancak Jaspers'e göre biz ne sadece içinde bulunduğu çevrede bilinçsizce tepkide bulunan ve kendisi hakkında bilgi sahibi olmayan canlı bir varlık olarak dasein, ne de herkesçe genel geçer olan bilgileri ortaya koyan, nesnel olan her şeyi bilen, bu nedenle de nesnel bir karakteri haiz olan daseini da bilen ortak bilinciz; bu iki insani varlık tarzının dışında biz, ayrıca oluşumların tasarımını (idesini) meydana getiren *tiniz* de.³³

Tin, estetik, etik gibi değer alanlarını yaratan, tasarlayan ve bu tasarımların taşıyıcısı olan insan idesine tekabül etmektedir. Burada tin tasarımı, ide ya da fikir demektir. İnsan burada fikirler üretmektedir. Bu nedenle insanın bu hali yaratan, eserler ortaya koyan bir sanatçı, bir filozof örneğiyle karşımıza çıkmaktadır. Tin'in bu niteliğinden olsa gerek Jaspers tinin öznesini düşlem gücü olarak belirtir ve bizim düşlem gücü ile tasarımlar (ide) oluşturduğumuzu ve anlamsal nitelikte meydana gelen bir dünyanın biçimlerini eser haline getirdiğimizi ifade eder. Ona göre tin, yorumlayarak üretir, simgelerle kavranabilir olanı ortaya koyar ve var olan her nesneye bir dil verir. Bundan ötürü de tinin öznesi ortak bilincin öznesi gibi düşünebilen herkesi kapsayan ve bu herkesin birbirinin yerine geçebileceği şekilde değil, onun öznesi daha ziyade, düşlem gücü olarak yerine bir başkasının ikame edilemeyeceği bireydir.³⁴

Ortak bilincin öznesinin herkeste bir ve aynı olan düşünen bilinç olmasına mukabil tinin öznesi bireyin düşlem gücüdür. Dolayısıyla onun nesnesine olan yaklaşımı da ortak bilincin tavrından farklıdır. Ortak bilinç, karşısında konumlanan her şeyi üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan olduğu gibi düşüncesine konu eder ve onun hakkında öngördüğü nesnel gerçekliği bilgi olarak sunar. Oysa tinin nesnesine olan yaklaşımı çok başkadır. Onun nesne olarak yöneldiği şey ortak bilincin yaptığı gibi, hiçbir değişiklik yapmadan, olduğu haliyle alınan bir şey değildir. Çünkü onun nesnesi somut ve gerçek bir varlık olmanın ötesinde, onun tarafından

³² Erdem, "Çepeçevre Kaplayan", 568.

³³ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, 51.

³⁴ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 341-342.

bulunandır.³⁵ Bu da tamamen onun nesnesine nasıl yöneldiği, onda bulmak ya da görmek istediği şeyle alakalıdır.

Jaspers'e göre insanın bu üç hali ile biz hâlâ tam olarak kendimizin bilincine vararak kendimiz olmuş değiliz. Yani ben ne dasein ne ortak bilinç ne de tin olarak kendimim, bütün bu haller içinde kendimi daima eksik hissederim.³⁶ Bunu Jaspers, "Biz, bu üç kaynakla, ne olabileceksak, öyle olmadık daha. Bir yetersizlik çökmüş üstümüze." sözleriyle dile getirir.³⁷ Nitekim *dasein* olarak insan, bilimsel bir nesne şeklinde dünyada mevcut olan, diğer nesnelere gibi kendisi hakkında hiçbir bilgiye sahip olmayan, kendini bilmeyen; *ortak bilinç*, insanın bilinebilen dasein hali dâhil, nesnel anlamda bilinebilme niteliği haiz olan her şeyi bilen, ama yine de kendi varlığının asıl mahiyetini idrak edemeyen; *tin* ise bilinen ya da bilen olmanın ötesinde birtakım fikirler ve eserler ortaya koyan, değerleri yaratan, fakat yine de kendi varlığından bihaber olan insan halidir. O halde bu üç var olma tarzı dışında, içine düştüğümüz eksikliği giderebilecek olan, bunlardan farklı ve daha yetkin bir var olma tarzı daha olmalıdır. İşte Jaspers'in felsefesinde eksikliğimizi gidererek bizi tamamlayacak olan bu var olma tarzı, *existenz* (varoluş) ya da onun deyimiyle "olanaklı varoluş (*existenz*)"tur.³⁸

II. İnsanın Kendi Varlığının Bilincinde Olma Hali: Varoluş (Existenz)

Jaspers'e göre insanın asıl mahiyeti varoluşunda gizlidir. Varoluş insanın öz varlığının mihenk taşı, insanın kendi olduğu, kendi varlığının bilincine vardığı temel boyuttur. Bunu Jaspers şöyle ifade eder: "Bu temele, [...] şu benim kendim olduğuma, [...] olanaklı varoluş (*existenz*) adını veriyoruz" İnsanın kendi varoluşunu gerçekleştirme kendi bilincine erişip yetkinleşmesi yolu ile mümkündür. O ancak bu sayede kendi varlığının asıl mahiyetini idrak eder.³⁹

İnsanın dasein halinin aksine varoluş, hiçbir bilimsel araştırma ile bilinebilecek nitelikte değildir. Bilimin yöntemleriyle varoluşa yönelip onu bilmemiz olanaksızdır. Çünkü varoluş, bilimin araştırma konusu olabilen

³⁵ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 341-342.

³⁶ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 346.

³⁷ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 343.

³⁸ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 344.

³⁹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 344.

dasein yönümüz ile bilimin konu yaptığı diğer her şeyden farklı olarak, nesnel olmaktan bütünüyle uzak bir niteliktedir. Bu nedenle o, ölçülebilen, deneyimlenebilen ve evrensel bir şekilde uygulanabilir olanın, yani her türlü bilimsel yöntemin dışında kalır.⁴⁰ Dolayısıyla Jaspers'in 'insan bir bütün olarak hiçbir şekilde bilinemez' şeklindeki tezinin kaynağı insanın bilime tamamen kapalı olan varoluşsal yanı ile ilgilidir.

Diğer üç var olma biçiminin aksine varoluş her insanda tek olan ve her tek insana özgü bulunan bir haldir.⁴¹ Bu üç varlık tarzı, bütün insanlarda ortak bir şekilde varlık gösteren ve bütün insanlar için geçerli olan nesnel tezahürlerdir. Buna mukabil varoluş her türlü nesnellüğün ötesinde bulunur ve bu yönüyle diğer varoluş türlerinden bütünüyle ayrılır. Ancak bu durum onun söz konusu diğer üç var olma tarzıyla yan yana konumlanan ayrı bir insan ya da insanın tamamen dışında bulunan başka bir varlık olduğu anlamına gelmez. Çünkü insanın var olma tarzları ile kastedilen şey, uzamda yan yana duran, birbirlerinden tamamen bağımsız olan dört ayrı insan değildir. Kastedilen şey aynı insanın dört farklı halidir. Aynı insanda bu dört hal de tezahür edebilir, fakat bu tezahür aynı anda gerçekleşmez. Öte taraftan insan söz konusu dört halin bir toplamı da değildir. Bu haller insanda ayrı ayrı ortaya çıkar ve birinin baş göstermesiyle diğeri etkinliğini yitirir. Diğer bir deyişle, bir insanda dasein olma hali etkin iken, o insan varoluş (existenz) değildir ya da bir insan varoluş olmuş ise, o, kendi varlığının bilincine varmış ve bu nedenle artık daseindan sıyrılmış demektir. Ancak insanda vuku bulan bu tezahürler, yani bir varlık halinden diğerine geçme olayı birbirinden bağımsız bir şekilde de gerçekleşmez. Çünkü insanın bu halleri arasında yakın bir ilişki vardır. Bu konuda Jaspers sunları söyler: "Eğer ben derssem ki, biz canlı kişisel varlığımız, esas itibariyle bilinciz, ruhuz, varoluşuz, bu takdirde kuşatanın bu tarzlarının bir bağımsız yığınıdır demek istemem. Onlar bize nüfuz ederler, birbirlerine hizmet ederler, birbirleriyle savaşırlar."⁴²

Jaspers'in bu ifadesinde geçen canlı kişisel varlık dasein, ruh ise tin anlamında kullanılır. İfadeden de anlaşılacağı üzere, Jaspers'e göre bu dört var olma tarzı birbirlerinden tamamen ayrı ve bağımsız olmaktan ziyade birbirleriyle ilişki içindedirler. Onlar ortaya çıkmak için birbirlerini gerektirirler ve var olmak için birbirleriyle savaşırlar, çünkü birinin varlık

⁴⁰ Jozef Maria Bochenski, *Çağdaş Avrupa Felsefesi*, çev., Rifat Kırkoğlu, (İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 1997), 224.

⁴¹ Örnek, "Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers", 57.

⁴² Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, 52.

gösterebilmesi diğerinin alt edilmesine bağlıdır. Hal böyle olunca insanın bir var olma tarzı olarak varoluş, taşıdığı özellikler dolayısıyla her ne kadar diğer üç var olma tarzından büyük farklılıklar gösterse de o da varlığını ancak onlar üzerinden gerçekleştirebilir, çünkü varoluş onlarda bir imkân ya da olanak olarak vardır.⁴³ Başka bir deyişle varoluş ya da existenz, insanın söz konusu öteki var olma tarzlarını dışlayan bir hal değildir, aksine o, onlarda bir olanak olarak zaten mevcuttur. Bu nedenle varoluş kendisini ancak bu varlık biçimlerinin içinde ve onların sayesinde gerçekleştirip ortaya koyabilir.⁴⁴ Demek ki, dasein, ortak bilinç ve tin olarak ben, varoluş olabilme kapasitesini kendimde barındırırım, dolayısıyla ben dasein, ortak bilinç veya tin iken varoluş olabilme yolunda ilerleyebilir ve varoluş olabilirim. Böylece ben diğer var olma tarzlarında tutuklu kalmam, aksine kendimde mevcut olan bu olanağı fark ederek varoluşumun bilincine varabilirim.

Jaspers'e göre söz konusu üç varlık tarzı kendilerini açık bir anlatılabilirlikle ortaya koyup kendi varlıklarını kesin bir şekilde bildirebilirler. Fakat onlarda bir olanak olarak mevcut olan varoluş (existenz), kendi varlığını onların içinde açığa çıkarırken bunu onlar gibi, açık seçik bir biçimde yapamaz. Çünkü onun buna uygun bir niteliği yoktur. Dolayısıyla o, kendisini sözü edilen diğer üç var olma tarzında açığa çıkarır. Jaspers'e göre ben, sürekli kendilerini gösteren ve açık bir şekilde ortaya koyan dasein, ortak bilinç ve tin sayesinde yeterli bir açıklığa kavuşamam. Ben bu üç biçimle kendi bilincimi ve ne olduğumu tam olarak kavrayamam. Bu yüzden onlarda ne olduğumu kanıtlama gereği duyarım. Bu kanıtlama ise, tamamen olanaklı varoluşumun (existenz) kanıtlanması demektir. O halde benim bu üç tarzda ne olduğumu ortaya koyup ifşa etmem, aslında onlarda bir olanak olarak var olan varoluşumu kanıtlamamla aynı anlama tekabül eder. Fakat varoluş, bu üç var olma tarzının aksine, belirgin ve somut bir gerçeklik halinde görünemez olduğundan, bu kanıtlama işlemi yalnızca dolaylı olarak gerçekleştirilebilir.⁴⁵ O halde diğer üç var olma tarzından farklı olarak bilinmeyen, bilimsel araştırmalar tarafından nesneleştirilemeyen; fakat bununla birlikte söz konusu üç var olma tarzının içinde bir olanak olarak mevcut olan ve kendisini dolaylı bir şekilde onlarda gerçekleştiren, onlardan tezahür eden varoluş (existenz) nedir?

⁴³ Örnek, "Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers", 57.

⁴⁴ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesinde Hakikat, İletişim ve Siyaset*, (Ankara: Ebabel Yayıncılık, 2007), 44.

⁴⁵ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 344-345.

Jaspers, “Varoluş böyle-olmak değil, tersine olabilmektir” der. Bu da onun düşüncesine göre ben varoluşum değil, olanaklı varoluşum, demektir. Çünkü varoluş olmakla ben, statik ve değişmez bir şekilde var olan bir şey gibi var değilim; aksine kendimi eylemlerimle oluşturan süreklilik arz eden dinamik bir oluş olarak daima var olurum. Bu süreçte ben, hiçbir zaman olmuş bitmiş kendim değilim, kendim olurum, daha doğrusu sürekli ve hep yeniden kendim olmaya başlarım. Dolayısıyla bu kendim olma durumu sonuçlanan bir şey değildir; bilakis benim olanaklı var-oluş olmam itibarıyla bitip tükenmeyen sürekli devam eden bir oluş niteliğindedir. Demek ki, burada varoluş olmak, bir kereliğine mahsus gerçekleştirilebilecek ve böylece son bulacak bir durum olmanın aksine, sürekli devam edecek olan bir süreçtir.⁴⁶

Bu niteliği sebebiyle Jaspers’e göre varoluş, olmak ya da olmamak anlamında sürekli bir seçim içindedir ve bu seçim içinde kesin bir yargıda bulunmak, yani ya kendi olmayı ya da olmamayı seçmek zorundadır.⁴⁷ Böylece kendi olmayı seçip varoluşuna ulaşabileceği gibi, ayrıca kendi olmaktan vazgeçip varoluş olabilmekten ve varlığının bilincine erişmekten bütünüyle uzaklaşabilir. Dolayısıyla insan, kendini kendi yaptığı seçimlerle mümkün kılar. O, yaptığı seçimle aslında kendisini seçer. Fakat bu seçme eylemi bir defaya mahsus olarak yapılan bir eylem değildir, bilakis varoluşun süreklilik arz eden yapısına uygun olarak, devamlı olan kesintisiz bir edim niteliğindedir. Varoluş olarak ben, var olmayan ancak var olması gereken bir varlık olarak bilinçli bir şekilde aldığım kararlarda ve yaptığım seçimlerde var olurum; ancak bu karar verme durumu anlık olarak gerçekleşip ve hemen bitecek olan bir eylem değildir, bu, varoluş olabildiğim sürece, sürekli kendini yenileyebilecek, devamlı olan bir eylemdir.⁴⁸

Daimî bir oluş içinde dinamik bir yapı arz eden varoluş, yerine başkasının geçemeyeceği ve yerini bir başka benin dolduramayacağı bireydir. Bu da onun kişiye özgü bir hal olması demektir. Bu yönüyle varoluş sadece kişinin şahsına özgü ve tamamen bireysel bir gerçeklik olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla her kişinin kendini idraki veya kendini bilmesi demek olan varoluşu da diğerlerinden farklı ve tamamen kendine özgü bireysel bir gerçekliktir. Varoluşun diğer bir özelliği de kavranılamaz

⁴⁶ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 346.

⁴⁷ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 346.

⁴⁸ Harold John Blackham, *Altı Varoluşçu Düşünür*, çev. Ekin Uşşaklı, (Ankara: Dost Kitabevi, 2005), 54.

bir biçimde özgür olmasıdır. Fakat bu özgürlük; daseinin bağımsız istencinin özgürlüğü, ortak bilincin doğruluğuna dair uygunluk ya da tinin yaratıcı düşlem gücüne tabilik şeklinde değildir. Onun özgürlüğü, Aşkın Varlık temelli olan ve bu yüzden açık bir biçimde görünemeyen bir özgürlük niteliğindedir. Jaspers'e göre insan, varlığının bilincine, yani varoluşuna özgürlük içinde onun sayesinde ulaşabilir.⁴⁹

III. Varoluş'un Aydınlatılması

Varoluş somut bir gerçeklik olarak görülebilen bir nitelikte değildir. Onu insan yalnızca hissedebilir, bu yüzden o, nesnel bir biçimde bilinebilmekten ziyade, aydınlatılması gereken bir gerçekliktir. Demek ki, varoluşun somut bir gerçeklik olarak var olamaması ve bu yüzden de bilimsel araştırmaya bütünüyle kapalı olması, onun nesnel olarak bilinebilmenin ötesinde aydınlatılarak açığa çıkarılabilen bir hal olmasıyla ilişkilidir.⁵⁰ Jaspers'e göre varoluş sadece aydınlanmaya tabi olmakla ortaya çıkar, insan kendi varoluşunun bilincine her türlü nesnel olanın ötesinde yalnızca aydınlanma sayesinde ve onun aracılığıyla erişebilir. Bu sebeple Jaspers aydınlanmayı, insanın üzerinde kendinin bilincine vardığı, kendine geldiği bir yol olarak tanımlar.⁵¹ O halde insanın varoluşunu fark etmesinin yolu olan söz konusu aydınlanma nasıl gerçekleşecektir?

Varoluşsal aydınlanma Jaspers'in *signa*, yani "işaret dili" adını verdiği ve sadece varoluşa özgü olan varoluşsal bir dil ile mümkün olur. Bu dil, insanın onlar sayesinde kendi varoluşunu aydınlattığı, kendilik bilincine vardığı özel bazı işaretlerin bütünüdür. Varoluşun aydınlatılması, varoluşsal dili oluşturan birtakım özel işaretlerin varlığı ile olanaklıdır. Bahse konu olan bu işaretler Aşkın Varlık sayesinde bilincinde olduğum özgürlük, kendi içime kapanmayıp başkalarıyla kurduğum iletişim ve ölüm, acı çekme, suçluluk gibi sınır durumlardan oluşmaktadır.⁵²

Özgür olmayan, özgürlüğünün bilincine varmayan ve sürekli bir boyunduruk altında bulunan kişinin kendisinin farkına varması ve varoluşunu gerçekleştirebilmesi olanaksızdır. Ancak özgür olan, özgürlüğünün bilincine varan kişi varlığının farkına vararak kendini bilmekte ve varoluşuna ermektedir. Bununla birlikte Jaspers'in özgürlük

⁴⁹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 346-351.

⁵⁰ Doğan Özlem, *Etik: Ahlak Felsefesi*, (İstanbul: Notos Kitap, 2014), 127.

⁵¹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 122.

⁵² Jaspers, *Philosophie Existenzerhellung*, (Berlin: Julius Springer-Verlag, 1932), 15.

düşüncesi bir kitlenin ya da topluluğun özgürlüğü şeklinde belirlemekten ziyade, sadece birey olan insanın özgürlüğü şeklindedir.⁵³ Birey olarak insan özgürlük sayesinde kendi varlığını ve varoluşunu gerçekleştirerek kendi olma bilincine erişir. Jaspers felsefesinde özgürlük, birey olarak insanın, kendisinden hareketle, sadece kendisine dayanarak kendini yaratması ve kendi varoluşunu gerçekleştirme olanağıdır. Öyle ki, Jaspers'e göre asıl özgürlük insanın varoluş olabilmesidir. Hatta onun nazarında varoluş ile özgürlük ayrılmaz bir biçimde özdeşlerdir. Yani özgürlük ile varoluş aynı anlama tekabül eden bir ve aynı şeylerdir. Onun "İnsanın özgür oluşuna, biz, onun varoluşu (existenz) diyoruz" şeklindeki sözleri bunun en açık ifadesidir.⁵⁴ Bu bakımdan insanî bilincimizi ya da varoluşumuzu sağlayan en temel etken bizi tamamlayan özgürlüğümüzdür.⁵⁵ Biz özgürlüğümüzden dolayı insanız ve bu özgürlük sayesinde varoluşumuzun bilincine varırız. Jaspers, özgürlüğün varoluşun açığa çıkması için önemli bir koşul olduğunu şu sözlerle dile getirir: "[...] ben kendimi özgürlük içinde bildim, bu özgürlük içinde, ben olanaklı varlık (existenz) niteliğinde kendime gelirim"⁵⁶

404

Ancak bu özgür olma durumu kişinin tek başına gerçekleştirebileceği bir durum değildir. İnsan tek başına özgür olamaz, çünkü bir insanın özgürlüğü bütün benlerin özgür olmasına bağlı olan ve onların özgürlüğünü doğrulayan bir niteliktedir.⁵⁷ Yani benim özgür oluşum herkesin özgür olmasıyla ve herkesin özgür olması da benim özgür oluşumla olanaklıdır. Hal böyle olunca bir bireyin özgürlüğü ancak diğer bireyler özgür olduğu takdirde ve özgür olduğu sürece bir anlam ifade edebilir. Bu da varoluşun diğer bir işareti olan iletişimi gerektirir. Dolayısıyla varoluş'un gerçekleşmesi için tıpkı özgürlük gibi iletişim de önemli bir koşul olarak karşımıza çıkar.

İnsanların birbirleriyle karşılaştıklarını ancak birbirlerini anlamadan ayrılıp gittiklerini ve bu durumun gittikçe arttığını belirten Jaspers, kendilerini birbirlerinden bu şekilde soyutlayan insanların varlıklarının bilincine varamadıklarını ve varoluşlarını gerçekleştiremediklerini öne

⁵³ Örnek, "Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers", 58.

⁵⁴ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 85.

⁵⁵ Jaspers, *Felsefi İnanç*, 58.

⁵⁶ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 351.

⁵⁷ Blackham, *Altı Varoluşçu Düşünür*, çev. Ekin Uşşaklı, (Ankara: Dost Kitabevi, 2005), 60.

sürer.⁵⁸ Çünkü ona göre birey olarak ben yalnızca başkalarıyla birlikte ve onlarla kuracağım iletişim sayesinde var olabilirim, tek başıma var olmam mümkün değildir, tek başıma ben ne kendim ne de başka bir şey olabilirim.⁵⁹ Benim kendim olabilmem başka kendilikleri gerektirir; varlığımın ya da kendimin bilincine varmam ancak diğer kendi olanlar üzerinden ve onlarla iletişimle mümkün olabilir, bu nedenle benliğim her daim başka benlerle iletişim kurmayı arzular.⁶⁰ Jaspers bunu, "Ancak başkasına olan ilişkisi içinde [...] ve o başkasıyla birlikte olarak biz kendi kendimizin bilincinden emin olabiliriz" şeklinde ifade eder.⁶¹

Jaspers'in iletişim dediği şey kişinin sahip olduğu duygu ve düşünceleri karşdakine aktarmaya dayanan, toplumsal yaşamın bir sonucu olarak tezahür eden iletişimden tamamen farklıdır, çünkü buradaki iletişim ilişkisi, sıradan kişilerin birtakım ihtiyaçlarını gidermek amacıyla gerçekleştirdikleri ampirik/deneysel temelli bir ilişkidir.⁶² Oysa Jaspers'in belirttiği iletişim kendi varoluşunun bilincine varabilmiş ve varoluşuna erişebilmiş bireyler arasında gerçekleşir. Bu nedenle Jaspers bu iletişime "varoluşsal iletişim (existentieller kommunikation)" adını verir.⁶³ Bu iletişimde kişi sadece kendinden yola çıkmaz, iletişimde bulunduğu diğer benlerin varlığına da önem verir, çünkü burada geçerlilik arz eden temel esas, sadece kişinin diğer benlerle kendi olması ve bu sayede kendini gerçekleştirebilmesidir.

Kişinin varoluşuna giden yolu açacak olan varoluşsal iletişimin ilk koşulu yalnızlıktır. Varoluşun aydınlatılması ve gerçekleştirilebilmesi için iletişim ve iletişimin olanaklılığı için de başkalarının varlığı gereklidir. Sürekli bir toplum, kitle, ya da grup içinde olan kişi izole edilir ve varoluşunun bilincine varması engellenir. Kişinin varoluşuna ulaşabilmesi için kendisiyle baş başa kalıp kendisine yönelmesi gerekir. Ancak bu yalnızlık kişinin kendisini her şeyden soyutladığı ya da terk edildiği anlamına gelen bir yalnızlık değildir. Bu yalnızlık, varoluşun yalnızlığı olarak varoluşsal nitelikte bir yalnızlıktır. Kişi bu yalnızlığı sıradan inzivadan veya tecrit edilmeden farklı olarak, varoluşsal bir düzeyde yaşar

⁵⁸ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 41.

⁵⁹ Jaspers, *Felsefe Konuşmaları*, 21.

⁶⁰ Roger Reneaux, *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*, çev. Murtaza Korlaelçi, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1994), 52.

⁶¹ Jaspers, *Felsefi Düşüncesinin Küçük Okulu*, 96.

⁶² Reneaux, 52.

⁶³ Jaspers, *Existenzerhellung*, 60.

ve böylece bu yalnızlık içinde kendi varoluşunu duyumsar. Bu duyumsama onun varoluşuyla ilk temasıdır. Jaspers'e göre yalnızca, varoluşunun bilincinde olanlar ve yalnızlığa tahammül edebilenler hakiki anlamda bir iletişimi gerçekleştirebilirler.⁶⁴

Yalnızlık insanın kendi varoluşunu gerçekleştirme sürecinde ilk ve zorunlu koşul olmakla birlikte, insan bu yalnızlığı ebediyen sürdüremez, çünkü bu yalnızlık onu başkalarını özlemeye, başkalarına özlem duymaya götürür.⁶⁵ Böylece yalnız olan insanlar kendilerini birbirlerine açmaya başlarlar. Bu açmayla birbirlerine yaklaşırlar ve kendi olma bilincine ulaşırlar. Demek ki varoluşsal iletişimin olanaklılığı sadece yalnızlıkla gerçekleşecek bir olay değildir, varoluşsal iletişim ayrıca açık olmayı da gerektirir. Yalnızlık içinde kendi varoluşunun ilk belirtilerini duyumsayan, varoluşuna dair ilk tecrübeyi edinen kişi bu tecrübeyi derinleştirmek, varoluşunu tam anlamıyla gerçekleştirmek ve yalnızlıktan kurtulmak için kendini diğer benlere açmaya gereksinim duyar. Burada kişi kendi varlığını bütünüyle diğerlerine açar ve kendini tamamıyla ortaya koyar. Nitekim eksiksiz bir iletişimin gerçekleşmesi ancak bu şekilde mümkün olabilir, aksi takdirde varoluşsal iletişimin ve buna bağlı olarak varoluşun vuku bulması olanaksızdır.⁶⁶ Jaspers'e göre biz kendi kesinliğimize, yani varoluşumuza kişilikten kişiliğe iletişim olan açıklık sayesinde ulaşırız.⁶⁷ Böylece kendini başkasına açan kişi dasein durumundan sıyrılır, başkasıyla yakınlaşır ve bu sayede kendisi olur. Ne var ki kendisini diğerine açan her varoluşun kendi varoluşunu diğerine dayatmasıyla bir mücadele ortaya çıkar.⁶⁸

Benler arasındaki bu mücadele varoluşsal iletişimin üçüncü basamağını teşkil eder. Ancak buradaki mücadele fiziksel anlamda bir mücadele değildir. Bu mücadele sonucunda birinin diğeri üzerinde kurduğu üstünlük de yoktur; çünkü burada amaç ne üstünlük ne de zaferdir, aksine herkesin her şeyini başkasının hizmetine sunduğu, temelinde sevginin bulunduğu özel bir mücadeledir.⁶⁹ Bu mücadele sevgi içinde varoluşunu ortaya koyabilmek için karşılıklı dayanışmanın etkin olduğu bir mücadeledir. Nitekim Jaspers de onu, herkesin herkese silah verdiği sevgi

⁶⁴ Jaspers, *Felsefi İnanç*, 150.

⁶⁵ Cevizci, *Felsefe Tarihi*, 1150.

⁶⁶ Otto Friedrich Bollnow, *Varoluş Felsefesi*, çev. Medeni Beyaztaş, (İstanbul: Efkâr Yayınları, 2004), 57.

⁶⁷ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 108.

⁶⁸ Blackham, *Altı Varoluşçu Düşünür*, çev. Ekin Uşşaklı, (Ankara: Dost Kitabevi, 2005), s.62.

⁶⁹ Bochenski, *Çağdaş Avrupa Felsefesi*, 225.

dolu bir mücadele olarak nitelendirir.⁷⁰ Ona göre biz ne saydam ve kusursuz olan melekleriz ne de birbirleriyle sürekli savaşan canavarlarız; biz, hakikatin kendisinde neşet ettiği sevgi dolu bir mücadelede hep birlikte yaşayan varoluşlarız.⁷¹ İnsanlar ancak sevgi dolu bir mücadele içinde karşılıklı olarak varoluşlarını gerçekleştirebilir, bu mücadelede varoluşun varoluşla yaptığı iletişim gerçek iletişimdir.⁷² Bununla birlikte zayıflatmanın ve üstün gelmenin amaç olmadığı, sevgiye dayanan bu mücadele ayıca eşitlik temelinde gerçekleşir. Bu eşitlik ise insanların imkânlar açısından eşit olmasından ziyade, herkesin kendi olması durumuna tekabül eden, kişinin bir başkası olmaması ve kendini başkasıyla kıyaslamaması şeklindedir.⁷³ Dolayısıyla bu durumda insan; kendini, kendisiyle eşit bir düzeyde bulunduğu ve varlığını kendisine bütünüyle açtığı varoluşlarla, sevgi temelli bir mücadele içinde kurduğu iletişim sayesinde gerçekleştirerek varoluşunun bilincine erişir, diyebiliriz.⁷⁴

İnsan yalnızca başkalarıyla kurduğu iletişim ya da bilincine vardığı özgürlüğü vasıtasıyla kendi varoluşuna ulaşır onu aydınlatmaz. Onun varoluşu ayrıca içine düştüğü bazı özel durumlar sayesinde de aydınlatılır. Fakat bu durumlar öyle durumlardır ki ben onları ne seçebilir, ne onlarla ilgili planlar yaparak onları değiştirebilir, ne de onlardan herhangi bir şekilde kaçıp kurtulabilirim. Bunlar Jaspers'e göre anlık görünüşleri değişen, ancak daima insan üzerinde egemen olma gücü kendilerinde bulunan durumlardır.⁷⁵ Er geç ölecek oluşumuz, hiçbir şekilde acı çekmekten kurtulamayacağımız, diğer benler karşısında kendimizi daima suçlu bulup azap çekeceğimiz, varlığımızı korumak için her zaman mücadele etmemizin gerekiyor olması, hayatımızın tesadüflerin hâkimiyeti altında oluşu ve yaşlılık vb. gibi durumlar bunlar arasındadır.⁷⁶ İnsan bu durumları değiştirme, onlarla ilgili plan yapma ya da seçimde bulunma konusunda muktedir değildir, o sadece onları yaşar ve yaşamaya da mahkûmdur.⁷⁷ İşte insanın iradesi dışında ortaya çıkan bu durumlara Jaspers, "sınır durumlar"

⁷⁰ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 42.

⁷¹ Jaspers, *Felsefi Düşünüştün Küçük Okulu*, 120.

⁷² Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 42.

⁷³ Jaspers, *Existenzerhellung*, 85.

⁷⁴ Jaspers'in sevgi temelli düşünceleri için bkz. Hasan Çiçek, "İki Sevgi Filozofu: Mevlana ve Jaspers", *Felsefe Dünyası*, 2/42, (2005), 103-112.

⁷⁵ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 64.

⁷⁶ Jaspers, *Felsefe Konuşmaları*, 17.

⁷⁷ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 37.

adını verir.⁷⁸ Ona göre bu durumlar, üstesinden gelinemeyen, aşılması olanaksız olan durumlardır.⁷⁹ Kendimi ansızın onların içinde ve onlara tabi olarak buluveririm, onlara ne hâkim olabilir ne de onların içinden çıkıp kendimi kurtarabilirim, aksine bu durumlar beni adeta kısıklarına alır ve onların içinde kalakalırım. Fakat tam da bu noktada varoluşumun bilincine varmaya başlar ve varoluş olmak için uyanıveririm.⁸⁰

Doğası gereği dünyaya ve dünyadaki rahatlığa düşkün olan, bu rahatlık içinde adeta kaybolan insan, onu derinden sarsan ve böylece ona varlığını hatırlatan etkili bir etken olmadan kendi bilincine varıp varoluşunu hatırlayamaz. İşte Jaspers'in felsefesinde insana varoluş olduğunu hatırlatan, onu varoluş olmaya teşvik eden söz konusu bu etken, insanın kendisinden asla kaçamadığı, bu nedenle de karşı karşıya gelmek zorunda olduğu sınır durumlar ve bu durumlar sayesinde edindiği tecrübedir. Sınır durumları insana dünya içindeki kaybolmuşluğunu göstererek onu varoluşunu idrak etmesi için gayret etmeye zorlar. Hal böyle olunca sınır durumları olmadan, onları idrak etmeden içine düşülen kaybolmuşluktan uyanmak ve varoluşunun bilincine varmak mümkün değildir. Sözgelimi ölüm böyle bir durumdur. Ondan hiçbir şekilde kaçamam ve onu hiçbir şekilde aşamam. O benim için mutlak bir sondur. Bu sonu bilmek ve bu sondan kurtulmak için hiçbir şey yapamamak beni tedirgin eder; içinden çıkılmayan bir korkuya ve kaygıya sürükler. İşte Jaspers'in düşüncesinde bu durum içinde ben, kendime yönelmeye, nerden geldiğimi, nereye gideceğimi ve neden var olduğumu sorgulamaya başlar; böylece kendi varoluşumun bilincine vararak kendimi bilmeye ulaşırım.⁸¹

O halde, burada ölüm olumsuz bir olgu değil, aksine benim kabul etmem gereken kabul etmekle de varoluşumun bilincine ulaşabileceğim olumlu bir gerçekliktir. Çünkü ölüm beni insan kılan, varlığımın bir parçasıdır. Ölümsüz bir insanın insan olduğundan söz etmek, onu insan olarak kabul etmek olanaksızdır; ölümsüz olan insan, artık insan değil, başka bir şey olmuştur. Bu nedenle Jaspers düşüncesinde ölümü unutmak, görmezden gelmek ve ondan kurtulmaya çalışmak yerine onu varlığımızın bir parçası olarak kabul etmek gerekir. Bu bakımdan insanın varoluş olabilmesi ancak ölüm, acı, suç, mücadele ve yaşlılık gibi sınır durumlarına

⁷⁸ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 64.

⁷⁹ Jaspers, *Felsefe Konuşmaları*, 17.

⁸⁰ Bedia Akarsu, *Çağdaş Felsefe*, (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1994), 209.

⁸¹ Bollnow, *Varoluş Felsefesi*, 64-65.

evet deyip onları kabullenmekle mümkündür. O halde bunu tam bir ciddiyetle yapan, yani bu durumların varlığını kabul edip onaylayan kişi, söz konusu durumlara katlanmak suretiyle varoluşunun bilincine erişir.⁸²

IV. Aşkın Varlık ve Varoluş

İnsanın yukarıda sözünü ettiğimiz durumları kabullenmesi, onlardan kaçmaması, onlara dayanabilmesi tek başına başarabileceği bir şey değildir. Bunu o, dünyanın ötesinden kendisine uzatılan ve sadece özgürlüğü içinde hissedebildiği Aşkın Varlık'ın yardım eli sayesinde başarabilir. Aşkın Varlık Jaspers felsefesinde Tanrı'ya tekabül eden ve varoluş ile yakından ilişkili olan asıl varlıktır. Bu ilişki her şeyden önce Aşkın Varlık olmadan insanın kendi varlığının bilincine erişip varoluş olamamasıyla alakalıdır. O, insanın varoluş olabilmelerini sağlayan en temel etkidir. Çünkü insan kendi kendini yaratan bir varlık değildir. Aksine o, kendine armağan edilendir. Armağan edilmiş olmak da bir armağan edeni gerektirir.⁸³ İşte Jaspers'e göre bu armağanı veren Aşkın Varlık'tır.

Jaspers'in insan varoluşu ile Aşkın Varlık arasında kurduğu bu ilişki Kierkegaard'ın varoluş konusundaki görüşleriyle paralellikler arz eder. Nitekim yukarıda da belirtildiği üzere, Jaspers'in düşüncesinde insanın özgürlüğüne ve özgürlüğü ile birlikte tezahür eden varoluşuna erişebilmesi tamamen Aşkın Varlık olarak tasvir ettiği Tanrı sayesinde, onun insanı özgür bir şekilde yaratması sebebiyle mümkün olmaktadır. Bu da onun varoluşun olanaklılığı konusunda Kierkegaard ile aynı çizgide olduğunu ve bu konuda Kierkegaard'an derin izler taşıdığını gösterir. Nitekim Kierkegaard'a göre de bireyin kendini gerçekleştirmesi onun Tanrı karşısında olmasıyla mümkün olabilir. Diğer bir deyişle, bireyin kendisi olması Tanrı karşısında, çaba ve sorumluluk içinde sadece bireyselliğini, birey olduğunu kavramasıyla olanaklıdır.⁸⁴

Kierkegaard'ın anlayışına göre de bireyin varoluşunu gerçekleştirmesi yolunda Tanrı nihai hedeftir; bireyin kendi olup varoluşunu gerçekleştirmesi ancak Tanrı'ya bağlanmakla mümkündür.⁸⁵ Dolayısıyla her iki filozof da Tanrı'ya inanmayı kişinin kendi varoluşuna erişebilmesinin

⁸² Wilhelm Weischedel, *Felsefenin Arka Merdiveni*, çev. Sedat Umran, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2009), 330.

⁸³ Weischedel, *Felsefenin Arka Merdiveni*, 331.

⁸⁴ Sören Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, çev. M. Mukadder Yakupoğlu, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010), 14.

⁸⁵ Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, 14.

koşulu olarak görmekte ve bu süreci Tanrı ile kurulacak olan bir ilişki ile izah etmektedirler. Burada iki filozof arasındaki ayırt edici nokta ise Tanrı ile kurulacak ilişkide akıl ve vahiyden hangisine öncelik tanındığı hususudur. Jaspers'e göre Aşkın Varlık ile ilişki akıldan bağımsız olarak düşünülemez, bu ilişkide vahyin bir önemi yoktur, hatta vahye gerek bile yoktur, çünkü Aşkın Varlık ile ilişki hiçbir aracı gerektirmez, tamamen bireyseldir. Oysa akıl yerine din ve vahiy merkezli bir tavır sergileyen Kierkegaard'a göre ise, Tanrı'ya ulaşmada akıl yeterli değildir. Çünkü ona göre Tanrı söz konusu olduğunda bireyin akli sınırlı kalmakta ve bu noktada birey Tanrı hakkındaki çoğu şeyi akli temellere dayandırmaya ihtiyaç duymadan kabul etmektedir. O halde Kierkegaard'a göre akıl ve mantık kategorileriyle Tanrı'yı anlamak olanaklı değildir.⁸⁶ Jaspers'ın diğerinden ayrıldığı nokta burasıdır.

Jaspers'e göre insanın Aşkın Varlık tarafından yaratılan veya kendine armağan edilen bir varlık olduğunu belirtmiştik. İnsan bu armağan edilme bilincine ancak varoluşunu kavradığı özgürlüğü içinde varmaktadır. Çünkü Aşkın Varlık insanı özgürlüğü içinde, özgürlüğüyle birlikte yaratmakta ya da kendisine armağan etmektedir.⁸⁷ Eğer özgür olmak birey olan insana özgü bir durum ise ve insan da özgür bir varlık olarak Aşkın Varlık tarafından yaratılmış veya kendine armağan edilmiş ise, o halde onun özgürlüğü, özgür bir varlık olması Aşkın Varlık sayesinde olanaklıdır. Aşkın Varlık insan özgürlüğünü besleyen ve olanaklı kılan temel etkidir.⁸⁸

Aşkın Varlık ve özgürlük Jaspers'in felsefesinde ayrılmaz bir şekilde birbirleriyle ilişkilidir. Özgürlüğe ulaşmak ve onu gerçekleştirmek nasıl ki Aşkın Varlık sayesinde, onun bizi özgürlüğümüz içinde bize takdim etmesi dolayısıyla mümkün oluyorsa, aynı şekilde Aşkın Varlık'ın idraki de özgür olduğumuz sürece olanaklıdır. Jaspers'e göre özgürlüğünün bilincine varan kişi, aynı zamanda Aşkın olana ulaşır ve böylelikle onun varlığından emin olur.⁸⁹ Bu anlamda insan ne kadar özgür ise Aşkın olanın varlığı da onun için o kadar kesin olacaktır.⁹⁰ Dolayısıyla özgür olduğum ve özgürlüğümün bilincine vardığım her yerde kendi başıma var olmadığımı, aksine beni

⁸⁶ Vedat Çelebi, "Kierkegaard ve Jaspers'in Varoluş Felsefesinde Akıl, Din ve İman İlişkisi", *Temaşa Felsefe Dergisi*, 7, (2017), 101-106.

⁸⁷ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, 51.

⁸⁸ Kolektif, *Yirminci Yüzyıl Üzerine Düşünceler: Çağımız*, çev. Bertan Onaran ve Mahmut Garan, (Ankara: Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, 1966), 73.

⁸⁹ Jaspers, *Felsefe Konuşmaları*, 38.

⁹⁰ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, 102.

yaratan bir Aşkın Varlık sayesinde var olduğumu anlar ve böylece özgürlüğüm içinde var olmamdan hareketle Aşkın bir varlığın var olduğuna kanaat getiririm.⁹¹

O halde Jaspers'in felsefesinde insanın kendini bildikten sonra bilmesi gereken diğer varlık, özgürlüğünü bahşederek varoluşunu olanaklı kılan ve aslında Tanrı demek olan Aşkın Varlık'tır. Nitekim özgürlük varoluşu aydınlatıp açığa çıkaran bir işarettir. Bu nedenle özgürlüğünün bilincine varan kişi kendi varlığının bilincine de erişmektedir. Ancak bu özgürlüğü de insana Aşkın Varlık bahşetmiş olduğundan, insan özgür olduğu sürece ayrıca Tanrı'yı da idrak edebilmektedir. Dolayısıyla insan varoluşunun bilincine erişip kendini bilmekle Tanrı'yı da bilmektedir. Buradan hareketle Aşkın Varlık'ın insana özgürlüğünü takdim ederek varoluşunu olanaklı kılmasının arka planında kendi varlığını bildirmek olduğunu ve Jaspers'in insan görüşünün arkasında Aşkın Varlık'ı açıklamak olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç

Jaspers'in felsefesinde insanın asıl anlamı bilimsel bir yaklaşım vasıtasıyla bilinebilecek bir nitelikten uzak olan varoluşunda gizlidir. Varoluş, insanın kendi olduğu, kendi varlığının asıl mahiyetini idrak edebildiği temel boyuttur. O, bilim konusu yapılarak bilinebilmenin aksine, aydınlatılarak açığa çıkarılması gereken bir gerçekliktir. Bu aydınlatma ise varoluşu aydınlatan temel işaretler olarak özgürlük, iletişim ve ölüm, suç, acı çekme, yaşlılık şeklindeki kendilerinden kaçmanın olanaksız olduğu sınır durumlar gibi bazı olgular vasıtasıyla mümkün olmaktadır. Söz konusu aydınlanmanın gerçekleşebilmesi insanın bir birey olarak gerçek anlamda özgür olması, diğer bireylerle iletişim kurması ve ölüm, acı çekme, suç, yaşlılık gibi sınır durumlarından kaçmak yerine, onlara evet deyip kabullenmesiyle olanaklıdır.

Kanımızca Jaspers'in insana vurgu yapması ve insanın varoluşunu, daha doğrusu kendini bilmesini ön plana çıkarması, yaşadığı çağın ve içinde bulunduğu toplumun olumsuz koşullarıyla yakından ilgilidir. Nazi iktidarının hüküm sürdüğü dönemde yaşayan ve ölümler, acılar, iletişimsizlik, insanın ikinci plana atılması, özgürlüğünün elinden alınarak nesneleştirilmesi gibi insana dair olumsuzluklara tanık olan Jaspers bütün

⁹¹ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, 77.

bunların insan eliyle gerçekleştirilmesi sebebiyle dikkatini insana çevirmiştir. Onun düşüncesinin odak noktası iletişim ve özgürlük gibi insana özgü halleri yeniden tesis etmek ve sınır durumlar olarak nitelediği olguları insanî birer gerçeklik olarak kabul edip bu olgular üzerinden bir insan tanımı yaparak insanı kendi varoluşuna döndürmektir.

Ancak Jaspers düşüncesinde insanın varoluşuna dönebilmesi, varoluşu aydınlatan söz konusu işaretlerin yanı sıra, Jaspers'in Aşkın Varlık dediği Tanrı ile kurulan ilişkiyle de ilgilidir. Bu ilişki, varoluşu aydınlatarak insanın kendi bilincine varmasını sağlayan temel işaret olan özgürlük vasıtasıyla gerçekleşir. Çünkü özgürlük, insana Aşkın Varlık tarafından verilmiştir. Özgürlüğünün bilincine varan insan hem bu özgürlük içinde kendisini yaratan bir varlığın, yani Aşkın Varlık'ın varlığını idrak etmekte, hem de Aşkın Varlık'ın kendisine verdiği özgürlük sayesinde kendi varoluşuna erişmektedir. Dolayısıyla insanın varoluşuna erişebilmesi Aşkın Varlık olmadan mümkün değildir. Aşkın Varlık ona özgürlüğünü bahşederek onun varoluşunu olanaklı kılmaktadır. Bununla birlikte Jaspers düşüncesinde varoluş ile özgürlük aynı anlama tekabül eden bir ve aynı şeyler olduğundan insana özgürlüğünü veren ve ona varoluşunu takdim eden de Aşkın Varlık'tır. İnsan da, kendisine verilen özgürlük içinde kendini yaratan bir yaratıcının varlığını idrak edebildiğine göre, o halde varoluşuna erişip kendini bilen kişi, Aşkın Varlık'ı da bilmektedir. Böylelikle kişiye özgürlüğünü veren, onu özgür kılan ve bu sayede varoluşunu gerçekleştirmesine olanak tanıyan Aşkın Varlık ya da Tanrı, aslında bu yolla ona kendi varlığını bildirmek istemektedir. O halde Jaspers'in felsefesinde varoluş serüveni, Aşkın olanın varlığını idrak ederek kendini yaratan bir varlığın var olduğunu bilmekle sonuçlanan bir süreçtir. Kısacası, Aşkın Varlık insanı özgürlüğüyle birlikte yaratıp, onun varoluşunu gerçekleştirebilmesine imkân tanıyarak ona kendi varlığını bilme yolunu açmaktadır.

Kaynakça

Akarsu, Bedia. *Çağdaş Felsefe*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1994.

Blackham, Harold John. *Altı Varoluşçu Düşünür*. Çev. Ekin Uşşaklı. Ankara: Dost Kitabevi, 2005.

Bochenski, Jozef Maria. *Çağdaş Avrupa Felsefesi*. Çev. Rifat Kırkoğlu. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1997.

- Bollnow, Otto Friedrich. *Varoluş Felsefesi*. Çev. Medeni Beyaztaş. İstanbul: Efkâr Yayınları, 2004.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 2012.
- Çelebi, Emin. "Heidegger'in Hiçlik Çözümlemesine Varlık ve Zaman Çerçevesinde Bir Bakış". *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 6/1 (June 2016).
- Çelebi, Emin. Heidegger ve Sartre'in Hiçlik Çözümlemeleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/2 (Aralık 2016).
- Çelebi, Vedat. "Kierkegaard ve Jaspers'in Varoluş Felsefesinde Akıl, Din ve İman İlişkisi". *Temaşa Felsefe Dergisi*. 7 (2017).
- Çiçek, Hasan. "İki Sevgi Filozofu: Mevlana ve Jaspers", *Felsefe Dünyası*, 2/42, (2005).
- Erdem, H. Haluk. "Çepeçevre Kaplayan". *Felsefe Ansiklopedisi*, ed. Ahmet Cevizci, Ankara: Ebabel Yayınları, 2005, III.
- _____, H. Haluk. *Karl Jaspers Felsefesinde Hakikat, İletişim ve Siyaset*. Ankara: Ebabel Yayıncılık, 2007.
- _____, H. Haluk. *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2014.
- Heidegger, Martin. *Varlık ve Zaman*. Çev. Kaan H. Ötken. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2011.
- Jaspers, Karl. *Philosophie Existenzerhellung*. Berlin: Julius Springer-Verlag, 1932.
- _____, Karl. *Felsefe Konuşmaları Felsefeye Giriş*. Çev. Abdurrahman Ali. İstanbul: Pinhan Yayıncılık, 2018.
- _____, Karl. *Felsefe Nedir?*. Çev. İsmet Zeki Eyuboğlu. İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- _____, Karl. *Felsefeye Giriş*. Çev. Mehmet Akalın. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1981.
- _____, Karl. *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*. Çev. Sedat Umran. İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 1995.
- _____, Karl. *Felsefi İnanç*. Çev. Akın Kanat. İzmir: İlya Yayınevi, 2001.
- Kant, Immanuel. *Arı Usun Eleştirisi*. Çev. Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınevi, 1993.
- Kierkegaard, Sören. *Ölümciül Hastalık Umutsuzluk*. Çev. M. Mukadder Yakupoğlu. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2010.
- Kolektif. *Yirminci Yüzyıl Üzerine Düşünceler: Çağımız*. Çev. Bertan Onaran ve Mahmut Garan. Ankara: Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, 1966.
- Magill, Frank. *Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasiği*. Çev. Vahap Mutal. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992.

Örnek, Yusuf Mehmet. "Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers". *Türk Felsefe Araştırmalarında ve Üniversite Öğretiminde Alman Filozofları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 1986.

_____, Yusuf Mehmet. "Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers - Hannah Arendt". *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/10 (2017).

Özlem, Doğan. *Etik: Ahlak Felsefesi*. İstanbul: Notos Kitap, 2014.

Reneaux, Roger. *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*. Çev. Murtaza Korlaelçi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1994.

Weischedel, Wilhelm. *Felsefenin Arka Merdiveni*. Çev. Sedat Umran. İstanbul: İz Yayıncılık, 2009.

Doi: 10.34247/artukluakademi.813109 | Araştırma Makalesi

 Yakup Yıldız, Demet Ataş

Human From Dasein to Existenz: The Human View of Karl Jaspers

Citation/©: Yıldız, Yakup, Ataş, Demet, "Human From Dasein to Existenz: The Human View of Karl Jaspers Artuklu Akademi, 2020/739-416.

Extended Abstract

All disciplines from philosophy to science try to understand, explain and make sense of human beings. Throughout history, man has been the subject of all kinds of studies, and various opinions have been put forward about its existence and limits. Issues such as what kind of being he is, his status among other beings, his fields of activity, interests, position in the world, reactions and creation have always attracted attention, and these issues have been tried to be explained through new perspectives in every age and society. In this context, Karl Jaspers is one of the philosophers working to reveal the true value of man and to enlighten his existence.

Just like other existential philosophers, the focus of Jaspers' thinking is human. Jaspers has witnessed world wars, humanitarian catastrophes and great destruction that took place in the 20th century. He thinks that the technical world abstracts man from his own being, making him forget his real existence and turn him into a machine that only works. Jaspers cannot remain indifferent to this state of affairs that mankind has fallen into, for this reason he aims to bring the most important problem of the century; the human being at the center of his philosophy, to bring him to a level that will realize his own existence. He opposes man's distancing himself from his existence and forgetting his own existence and converting to the object of scientific research. Because scientific research objectifies man and illuminates only one aspect of him. In this respect, science is far from explaining the human being. However, according to the philosopher, man should be considered as a whole in his own conditions of existence. For this reason, Jaspers tries to explain how man can be himself and grasp the true nature of his being by turning to the self.

In Jaspers' eyes, what is essential for man is existence, its real nature is hidden in its existence. In this context, it is possible for a person to reach his own consciousness and realize the real nature of his existence by realizing his own existence. The realization of existence is possible thanks to some special signs such as freedom, communication and border situations, which Jaspers has named as the signs that illuminate existence. Man's orientation to his own self, grasping his existence and reaching the consciousness of his existence is a process that goes towards existence and this process has a hierarchical structure in itself. At this point, Jaspers speaks of four different ways of being of man: dasein, collective consciousness, spirit, and existenz. According to him, existence is the essence of human existence, the fundamental dimension in

which man becomes conscious of his own existence. Man reaches his own consciousness only in the stage of existence and becomes a truly human.

According to Jaspers, *dasein*, the first stage of human existence, is the research subject of sciences; common consciousness, knowing and recognizing ability to understand; the spirit, the carrier of ideas that direct life; Existence, unlike all these forms, is a state of self-consciousness that cannot be the subject of science and research, cannot be expressed through the ability to understand. The first three of these forms of existence are objective features common to all human beings. Existence is a form of existence specific to the individual.

According to the philosopher, these four ways of being are not completely separate and independent from each other, but rather in relation to each other. They require each other to arise and fight each other to exist, because the existence of one depends on the overthrow of the other. Existence reveals itself in the three other ways of being mentioned. Human contains the capacity to exist as a *dasein*, collective consciousness and spirit. Therefore, when a person is *dasein*, a collective consciousness or spirit, he can progress on the way of being and exist.

Existence is not visible as a concrete reality. Only one can feel it. Therefore, it is a reality that needs to be clarified rather than being objectively known. Existence requires a constant choice to be or not. During this choice, it is imperative to make a firm judgment, that is, to choose to be one's own or not. Inconceivably, being free is another feature of existence. But this freedom; it is not in the form of freedom of the independent will of *dasein*, conformity with the righteousness of common consciousness, or subordination to the creative phantasy of the spirit. His freedom is a freedom based on the Transcendent Being and therefore not clearly visible. According to Jaspers, man can reach the consciousness of his existence, that is, his existence in freedom thanks to him. In this study, Karl Jaspers' view of human is the subject, the forms of existence and the realization conditions of existence that emerge in the process of human coming to the level of existence are examined.